
Úvodní slovo konference Dějiny staveb 2024

Vážení a milí kolegové a kolegyně

Před třemi týdny mě v hloubi Českého lesa zastihl telefonát kolegů a pořadatelů konference Dějiny staveb v Plasích, abych tu přednesl úvodní slovo a ujal se formálního vedení konference. Neuváženě jsem přislíbil a poté strávil několik bezesných nocí přemýšlením, co bych měl kolektivu fundovaných profesionálních badatelů sdělit. Dozvěděl jsem se také, že po 23 letech odstupuje z přípravy naší konference její každoroční obětavý organizátor Petr Mikota a s ním končí i přímá účast Klubu Augusta Sedláčka na organizaci této akce. Jako zakládající člen Klubu Augusta Sedláčka v Plzni jsem se zúčastnil všech ročníků této konference, která, když jsme byli ještě v plné síle (myslím samozřejmě nás dříve narozené), probíhala na zámku v Nečtinách. Na ty časy velice rád vzpomínám. Součástí našich badatelských setkání byla v počátcích i vystoupení břišních tanečnic, hadí ženy, rytířské souboje i lákavé noční zážitky. Je pravda, že v počátcích se této konference zúčastňovalo více amatérů než dnes.

Jelikož jsem byl požádán, abych tu vystoupil za sebe a nečetnou obec památkářů amatérů, vynasnažím se tomuto přání vyhovět. Před časem mě kamarád Honza Anderle nazval posledním romantickým badatelem a já toto označení s hrdostí používám. Kdysi jsem si přál být profesionálním archeologem nebo památkářem a mít za zády mateřský ústav. Dnes jsem spokojeným romantickým badatelem, který na částečný úvazek zaměstnává rodinné příslušníky. Amatér si může památky ke zkoumání volně vybírat a působit na jejich majitele podle svého vlastního přesvědčení. Pohodu a bezstarostnost takových výzkumů může někdy zkomplikovat příliš velká hustota památek, zvláště těch nezapsaných, které z úředního hlediska památkami vlastně nejsou. Pokud si pak dá takový badatel za úkol zdokumentovat všechny vodní provozy na okresech Tachov a Domažlice, je trochu zemdlen, když po čtyřech letech práce obsahuje dokončený soupis téměř 700 podrobných hesel. Je přece škoda ty stovky většinou zříčených objektů skrytých v údolích řek a potoků nepředstavit veřejnosti. Odměnou je zpětná vazba čtenářů, kteří najednou zjistí, že těch pár zříčených zdí, kolem nichž léta chodí, má jméno a poutavou historii. Přijdou další výzvy z regionu Českého lesa, je potřeba zpracovat podrobné soupisy kostelů, skláren, pivovarů, židovských památek, panských sídel atd. Zde si ale musí nezávislý badatel přizvat ke spolupráci kolegy specialisty. Výstupy z této práce musí být psány řečí srozumitelnou pro širokou veřejnost. Jen tak je možné změnit přístup obyvatel i k těm zdánlivě nevýznamným památkám.

Naši životní pouť formují různá setkání, někdy to jsou např. knihy o českých hradech od Františka Alexandra Hebera nebo Augusta Sedláčka, jindy setkání se zajímavými lidmi. Kdysi jsem se jako tramp seznámil na Týřově s naším dnes již bohužel zvěčněným kastelologem profesorem Tomášem Durdíkem, který do mého života přinesl ono neutuchající vzrušení z touhy objevovat to, co je ukryté pod zemí. Strávil jsem na jeho výzkumech a následně i na výzkumech, které se uskutečnily na hradech v okolí Domažlic, mnoho nezapomenutelných chvil. V 70. letech 20. století byla středověká archeologie Popelkou. Stačil na ni jeden archeolog pro celý Západočeský kraj. Poté se přidala archeologie novověku a nyní tu máme i archeologii modernity. Jak jsem se dozvěděl v odborných kruzích, archeologizovány jsou již předměty a kulturní vrstvy, které se pod povrch dostaly před pouhými sedmdesáti léty. Původně úsměvný experiment se pomalu stává dogmatem. S trochou nelibosti nesu i fakt, že sám budu archeologizován 7. června letošního roku, jakoby nestačilo, že jsem již pár let v důchodu.

Nové archeologické trendy mohou aktivnímu badateli přinést i drobné nepříjemnosti. Například když mu jako odměna za nálezovou zprávu záchranného archeologického výzkumu odevzdanou na NPÚ v Plzni přijde obvinění a návrh na pokutu 4 miliony korun za údajné zničení kulturní památky. Kostel v Pořejově, kterého se tato kauza týkala, byl ale odstřelen a zničen již v roce 1971 a poté zavezen komunálním odpadem. V roce 2013 základy kostela v rámci projektu Land Art vybagrovali studenti fakulty designu Západočeské univerzity v Plzni a nezávislý badatel tuto spoušť jen zdokumentoval. Jindy jsem si musel na odkrývání zničené vsi Lučiny – Grafenriedu, která zanikla teprve v 50. – 60. letech 20. století, zajistit archeoložku z Německa, protože oslovení archeologové z Čech neměli čas ani zájem. Ale jak se říká: starého psa novým kouskům nenaučíš. I tyto příběhy měly dobrý konec a staly se vděčným materiálem ke knize na téma „Jak jsem zničil kulturní památku“.

Přístup státu i veřejnosti se ve vztahu k památkám přece jen změnil. Dobře se pamatuji na šed' historických center našich měst v době komunistického Československa, nebo kostely a tvrze, které dnes již známe jen z dokumentárních fotografií. Je až neuvěřitelné, jak většina našich měst za posledních 30 let zkrásněla, pozitivní proměnou prošla i většina dalších památkových objektů a to ať již státních nebo soukromých. Neméně důležitá je ale i skutečnost, že naše krajina oživená drobnými kamennými památkami – kapličkami a poutními kostely je zatím stále volně přístupná, můžeme se vydat do opuštěného údolí nebo přespat na hradní zřícenině, kde je možné načerpat ztracenou energii i odvahu vrátit se zpět do civilizovaného světa. O tom, že by tomu tak nemuselo být navždy, nás přesvědčila nedávná pandemie covidu.

Služba památkám není oborem, který láká vidinou rychlého zbohatnutí, někdy přináší i pocity marnosti, většinou ale za námi zůstává pocit uspokojení z dobře vykonaného díla, kdy památky díky naší pomoci přetrvávají další věky.

Přeji proto vám všem, aby pocitu marnosti milí kolegové a kolegyně bylo ve vašem bohubilém konání co možná nejméně.

Zdeněk Procházka